

СТАНОВИЩЕ

От: проф. д-р Григор Найденов Григоров, ПУ „Паисий Хилендарски“, *професор по гражданско и семейно (търговско) право, външен член на научното жури.*

Относно: конкурс за професор по научна специалност „Гражданско и семейно (гражданско и търговско) право по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6. „Право“

1. Информация за конкурса

Конкурсът е обявен за нуждите на Юридическия факултет на УНСС съгласно Решение на АС на УНСС. Участвам в състава на научното жури по конкурса на основание Заповед № 3133/07.10.2025 г. на Ректора на УНСС. На първото заседание на научното жури (протокол № 72 от 10.10.2025 г.) ми бе възложено да напиша становище.

2. Кратка информация за кандидатите в конкурса

Единствен кандидат в конкурса е доцент д-р **Захари Емилов Торманов** от ЮФ на УНСС.

Доцент Торманов има висше юридическо образование от ЮФ на СУ „Св. Кл. Охридски“. Той е доктор на УНСС от 13.02.2012 г. по *научна специалност гражданско и семейно право* след защита на дисертационен труд „Договор за организирано туристическо пътуване“. От 2004 г. до 2014 г. последователно заема академичните длъжности асистент, старши асистент и гл. асистент в ЮФ на УНСС. От 04.2014 г. досега е доцент. От 1996 г. е адвокат.

3. Изпълнение на изискванията за заемане на академичната длъжност „професор“

Доцент Торманов изпълнява както **минималните национални изисквания** към научната и преподавателска дейност по Приложение към чл. 1а, ал. 1 ППЗРАСРБ, Научна област 3 Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.6. Право, така и **допълнителните** – количествени и качествени, *изисквания* на УНСС за заемане на академичната длъжност „професор“.

Изпълнение на количествените изисквания

А. НАЦИОНАЛНИ минимални изисквания съгл. чл. 26 ЗРАСРБ и чл. 1а, ал. 1 ППЗРАСРБ.

ПОКАЗАТЕЛИ Група А.

При минимален праг от 50 т., доц. Торманов има 50 т. за защитен дисертационен труд през 2011 г.

ПОКАЗАТЕЛИ Група В.

При минимален праг от 100 т., доц. Торманов има 100 т. за Хабилизационен труд–монография: Паричното правоотношение, Сиби, 2025, ISBN: 978-619226-303-4.

ПОКАЗАТЕЛИ Група Г.

При минимален праг от 100 т., доц. Торманов има 120 т. по различните показатели от групата.

ПОКАЗАТЕЛИ Група Д. При минимален праг от 100 т., доц. Торманов има 140 т. А дори да приемем, че с две от отчетените цитирания на негови публикации (цитиращите трудове са от 2013) доц. Торманов е участвал в конкурса за заемане на академичната длъжност доцент през 2014 г., той отново ще получи точки (120) над минималния праг.

ПОКАЗАТЕЛИ Група Е. При минимален праг от 100 т., доц. Торманов има 210 точки.

Извод: при минимални национални изисквания от 450 т. за заемане на академичната длъжност „професор“ за ПН 3.6. Право, доц. Торманов има 620 точки.

Б. ДОПЪЛНИТЕЛНИ количествени изисквания за УНСС съгл. чл. 26, ал. 5 ЗРАСРБ и чл. 1а, ал. 2 ППЗРАСРБ.

ПОКАЗАТЕЛИ Група Ж. При минимален праг от 40 точки за ПН 3.6. Право, доц. Торманов има 80 т.

ПОКАЗАТЕЛИ Група З. При минимален праг от 260 т за ПН 3.6. Право, доц. Торманов има 325 т.

ПОКАЗАТЕЛИ Група И. При минимален праг от 120 т., доц. Торманов има 575т.
Извод: при минимални допълнителни количествени изисквания за УНСС от

420 т., доц. Торманов има 980 т.

3.1. Изпълнение на качествените изисквания

3.2.1. Представеният от доц. Торманов хабилитационен труд Паричното правоотношение съдържа научни и научно-приложни резултати, има приносен характер за развитието на правната доктрина в областта на гражданското и търговското право и покрива законовите изисквания за новост и оригиналност като условие за присъждане на академичната длъжност „професор“. Неговата оригиналност и постигнатите с него научни и научноприложни резултати оценявам по-долу, в точка 5.

3.2.2. Доцент Торманов покрива и качествените изисквания на УНСС за заемане на академичната длъжност „професор“. Доказателство за това е Карта за изпълнение на качествените изисквания от Захари Торманов, както и посочените и/или приложените към нея доказателства от доц. Торманов, които установяват изпълнението на тези изисквания. Доказателство за изпълнение на допълнителните количествени и качествени изисквания на УНСС от доц. Торманов за заемане на академичната длъжност „професор“ е и Заключение на Съвета по хабилитация на УНСС, обективизирано в т. 1 от Протокол №10 от Заседание на Съвета на 07.05.2025 г.

4. Оценка на учебно-преподавателската дейност на доц. Торманов

От момента на назначаването му на ОТД в ЮФ на УНСС през учебната 2004/2005 г. до настоящия момент, доц. Торманов осъществява активна учебнопреподавателска дейност. Неговата аудиторна заетост варира в различните години (видно от Служебна бележка изх. № УДОК-2103/24.09.2025г.) и се изразява в изнасянето на 3384 часа лекции и 2648 часа упражнения по различни учебни дисциплини в ОКС Бакалавър и ОКС Магистър. Опитът и уменията, натрупани от доц. Торманов през годините в обучението на студенти, са намерили израз в разработените от него лекционни курсове по договорно и търговско право, както и в публикувания учебник по Търговско право (справка: Карта за изпълнение на количествените изисквания..., с. 13 и с. 7).

5. Кратка характеристика на представените научни трудове/публикации

Представеният за участие в конкурса труд „Паричното правоотношение“ (С.: Сиби, 2025г.) е първото цялостно монографично изследване на паричното правоотношение в нашата правна книжнина. Той е с обем от 342 стр. и включва Използвани съкращения, Въведение, три глави, Заключение и Библиография. Главите са разделени на параграфи, параграфите – на подпараграфи, а подпараграфите – на подподпараграфи.

В глава първа се изяснява понятието и характеристиката на паричното правоотношение и парите като негов обект. В нея авторът очертава съдържанието и спецификите на паричното правоотношение като вид гражданско облигационно правоотношение в широк см. и обосновава оригиналната теза за паричното

правоотношение като обособен правен институт. Правните норми в състава на този институт са обединени от предмета и обекта на правоотношението (с. 25). Негов предмет е плащането, а негов обект е парична сума (с. 60), която може да бъде налична – в брой, или безналична – по сметка. Убедително е обосновано схващането, че чуждестранната валута е пари, наред с националната ни валута (с. 73 и сл.). В съдържанието на правоотношението се включва парично задължение – да се плати парична сума.

В **глава втора** са разгледани основанията за възникване на парично правоотношение – договорни и извъндоговорни. В нея са обосновани редица тези, които заслужават подкрепа. Подкрепа заслужават: – критиката на договора за паричен заем като реален договор и изводът, че този негов характер не е оправдан в съвременните условия (с. 90 – 95.); – изводът, че целта на ползване на заетата сума не е съществен елемент от договора за банков кредит (с. 110 и сл.); – изводът, че задължение за законна възнаградителна лихва по чл. 294, ал. 1 ТЗ следва да се дължи и за направени разходи по изпълнение на договор (с. 137); – че при липсата де леге лата на максимална граница за уговаряне на възнаградителна лихва, уговорката за висок размер на такава лихва следва да се прогласи за недействителна поради противоречие с добрите нрави по изключение, при уговорен необосновано висок размер и при отчитане на особеностите на конкретния договор (с. 151); – изводът, че банковата гаранция е абстрактна сделка дори когато в нея се включват условия, изпълнението на които трябва да се установи документално от бенефициера (с. 174).

В **глава трета** се разглежда изпълнението на парично задължение – неговата същност, кой и на кого следва да изпълни и време, място и начин на изпълнение. В нея научно и научно-приложно значение имат редица направени изводи и обобщения:

- Противно на общоприетото в доктрината схващане, убедително е обоснован изводът, че не всяко плащане на паричното задължение от трето лице, което има правен интерес, е добросъвестно и оправдано (с. 274 и сл.);

- Авторът анализира проблема, породен от правилото на чл. 69, ал. 1 ЗЗД, че при задълженията без срок кредиторът може да иска изпълнението веднага, когато длъжникът няма готовност да изпълни веднага при поискване. В тази връзка е направено предложение в чл. 69 ЗЗД да се предвиди подходящ срок за изпълнение от длъжника след получаване на искането (с. 307, 308);

- От интерес за развитието на правната наука е анализът на чл. 68, б. „а“ ЗЗД и наведените съображения от автора във връзка с мястото за изпълнение на паричното задължение, когато договорът или законът не определя мястото на изпълнение. Тези съображения несъмнено ще инициират започването на научна дискусия във връзка с направените предложения за изменение на пос. разпоредба, както и на чл. 305 ТЗ във връзка с местоизпълнението на паричните задължения по търговска сделка (с. 226 – 230).

6. Синтезирана оценка на основните научни и научно-приложни приноси на кандидатите

Редица от достигнатите в хабилитационния труд изводи и направените въз основа на тях предложения *de lege ferenda* имат приносен характер за развитието на гражданскоправната наука или имат научно-приложен характер във връзка с тълкуването и прилагането на закона. Такъв характер имат:

1. Обосноваването на консенсуалния характер на договора за заем и предложението за изменение на чл. 240, ал. 1 ЗЗД;
2. Обосноваването на извода, че размерът на законната възнаградителна лихва трябва да се определи на основа на обичайната лихва по краткосрочни необезпечени банкови кредити;
3. Изводът, че не всяко плащане на паричното задължение от трето лице, което има правен интерес, е оправдано, на основа на който е направено предложение за изменение на чл. 73 ЗЗД;
4. Очертаването на случаите, в които законодателят е уредил дължимата лихва като възнаградителна;
5. Направеното предложение *de lege ferenda* за попълване на празнината в чл. 69, ал. 1 ЗЗД във връзка с изпълнението на паричните задължения без срок, чрез уреждане на изискване за определяне на разумен срок за изпълнение след връчване на поканата към длъжника;
6. Изводът, че правилото на чл. 71, ал. 1 ЗЗД за изгубването на преимуществото на срока е приложимо не само когато неплатежоспособността на длъжника е настъпила в хода на изпълнение на договора, но и когато е била налична при сключване на договора и кредиторът не е знаел за нея;
7. Предложението за изменение на чл. 68, б. „а“ ЗЗД и на чл. 305 ТЗ във връзка с мястото на изпълнение на паричното задължение, когато такава не е уговорено или определено в закона.

7. Основни критични бележки и препоръки.

Към хабилитационния труд имам следните по-важни критични бележки:

1. Не споделям тезата на автора, че паричното правоотношение е отделен правен институт на гражданското право. В съдържанието на правоотношението се включват вземането и задължението за плащане на парична сума, а те са често срещан елемент от множество частноправни отношения – както договорни така и извъндоговорни. Ако приемем тази теза, следва да заличим редица безспорни, но разнородни институти на гражданското право в широк см., каквито са договорът за продажба, за наем, за лизинг, за непозволено увреждане и др., и да ги включим в чудовищно големия институт на паричното правоотношение. Институт, който по същество ще включи нормите на цялото гражданско право. Не намирам толкова специфични особености на паричното правоотношение, които да оправдаят неговото обособяване в отделен правен институт. Не бих могъл да приема и, че и простото парично правоотношение е отделен правен институт, защото то има

самостоятелно битие извън състава на сложно частно правоотношение изключително рядко.

2. Глава втора на хабилизационния труд разглежда основанията за възникване на парично правоотношение. В нея авторът разглежда изключително подробно почти всички основания за възникване на парично правоотношение – договорни и извъндоговорни, с тяхната характеристика, с правата и задълженията по тях и пр. Глава втора е най-голямата по обем (съдържа 141 с.), а това подчертава приоритетното значение, което авторът ѝ отрежда в труда. Не намирам основателен мотив за нейното приоритизиране – обратно, предметът на труда налага приоритетна да бъде глава първа, но тя е значително по-малка по обем. Детайлното изясняване на отделните основания за възникване на парично правоотношение би имало смисъл само ако то е необходимо, за да се изяснят спецификите на това правоотношение в сравнение с непаричните такива или със сложните правоотношения, които съдържат прости парични правоотношения. Твърде малко са обаче са тези основания, основно те са уредени в търговския закон. В тази връзка намирам за самоцелни като цяло § 6, 7 и 8 на Глава втора, още повече, че в тях се повтарят редица съждения, изложени вече в монографията.

3. Авторът правилно посочва, че възнаградителната лихва не е основание за, а последица от възникване на паричното правоотношение. Затова не намирам за удачно на нея да се отдели самостоятелен параграф в рамките на глава Втора на хабилизационния труд. Тъй като възнаградителната лихва е последица само на част от основанията, от които възникват парични правоотношения, би могло тя да се разгледа в рамките на отделен параграф в глава Втора, в който да се обобщат основанията, от които тя би могла да възникне. Задължението за възнаградителна лихва е съществена специфика от съдържанието на паричното правоотношение при някои основания, поради което въпросите за нея биха могли да се разгледат (което смятам за по-удачно) в Глава първа на хабилизационния труд – в § 2 или в рамките на отделен параграф.

4. В § 5.1. на глава Втора е разгледана банковата гаранция като основание за възникване на парично гаранционно правоотношение. Правоотношението и задължението на банката по него, макар под условие, възниква с издаване на банковата гаранция (с.170). От анализа в този параграф не става ясно кога банковата гаранция се издава – с нейното обективизиране като документ или с предаване на документа на бенефициера. Авторът не определя банковата гаранция като реална сделка, а това поставя въпроса, на който не е даден отговор: какво е значението на предаването ѝ на бенефициера - само доказателствено ли, или предаването на банковата гаранция е елемент от фактическия състав на възникване на гаранционното правоотношения?

5. На с. 186 и 187 авторът разглежда менителницата като основание за възникване на парични задължения. На няколко места тук не се прокарва ясно отграничаване на менителницата в качествата ѝ на ценна книга и на сделка. Същата неточност се наблюдава и при записа на заповед (с. 190). Само разгледана като сделка, менителницата е основание за възникване на парично задължение. Като сделка (не като ценна книга, както авторът твърди) тя е

нареждане или волеизявления на издателя до платеща да плати.... – като ценна книга тя е документ, който инкорпорира парично вземане. От менителницата като сделка (а не като конститутивна ценна книга) възниква безусловно парично задължение..... Впрочем това авторът коректно е отбелязал на с. 178.

6. Неубедително е предложението *de lege ferenda* за промяна на разпоредбата на чл. 68, б. „а“ ЗЗД във връзка с местоизпълнението на паричното задължение, когато липсва уговорка или законова разпоредба, която да определя местоизпълнението. Безспорно е, че де леге лата терминът

„местожителство“, използван в разпоредбата, не е легален, което създава затруднения при нейното тълкуване и прилагане. Авторът обаче предлага замяната на този термин с термина „местоживееене“ на кредитора, който няма легално определение. Предложената *de lege ferenda* редакция на чл. 68, б. „а“ ЗЗД би била удачна само ако авторът беше дефинирал термина

„местоживееене“. Подкрепям предложението *de lege ferenda* в частта, в която плащането трябва да се направи в местоположението на кредитора в момента на възникване на задължението. Но в предложението следва да се укаже изрично (подобно на предложението за изменение на чл. 305 ТЗ), че местоизпълнението се прилага само за плащанията в брой.

Неубедително е и предложението *de lege ferenda* за промяна на чл. 305 ТЗ във връзка с местоизпълнението на парични задължения по търговски сделки. Мястото на дейност на търговеца често пъти е често трудно установимо, което ще създаде затруднения при тълкуването и прилагането на предложеното изменение. Наред с това, в мястото на дейност по правило работят работници и служители на кредитора (най-често търговец), а те – дори ако са ръководни, не са овластени да получават плащанията към търговеца. Такова право имат само лицата, които го представляват, а тези лица могат да бъдат намерени в седалището на търговеца. Седалището (с адреса на управление) е ясно дефинирано и лесно установимо поради вписването му в търговския регистър, за разлика от мястото на дейност. Затова е по-удачно за местоизпълнение да се посочи седалището на кредитора.

Заклучение

Направените критични бележки не намаляват качествата на хабилизационния труд, на който давам висока научна оценка.

Документите и материалите, представени за участие в конкурса за професор, установяват безспорно наличието на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и на вътрешните правила на УНСС за заемане от доц. Захари Торманов на академичната длъжност „професор“. Кандидатът е представил достатъчен брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при защитата на ОНС „доктор“, както и тези, представени за придобиване на академичната длъжност „доцент“. Представеният за участие в конкурса хабилизационен труд „Паричното правоотношение“ не преповтаря темата на дисертационния труд, във връзка с който на кандидата е присъдена ОНС „доктор“, както и тази на хабилизационния труд „Прекратяване на договора“ за придобиване на академичната длъжност

„доцент“. В трудовете на кандидата има редица оригинални научни резултати с приносен характер. Теоретичните разработки в тях имат и практическа приложимост, като част от тях са пряко ориентирани към учебната работа със студенти. Научната и преподавателската квалификация на доц. Торманов е доказана и несъмнена. Постигнатите от него резултати в учебната и научно-изследователската дейност отговарят на условията чл. 29, ал. 1 ЗРАСРБ и чл. 60, ал. 1 ППЗРАСРБ, както и на допълнителните минимални количествени и качествени изисквания на УНСС за заемане на академичната длъжност „професор“.

Предвид гореизложеното, предлагам на НЖ да изготви доклад до Факултетния съвет на ЮФ на УНСС, с който да предложи на ФС да избере доц. д-р Захари Емилов Торманов на академичната длъжност „професор“ УНСС по научната специалност „Гражданско и семейно право (гражданско и търговско право) в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки професионално направление 3.6. „Право“.

8 ноември 2025 г.
Гр. София

Подпис:

OPINION

By: Prof. Dr. Grigor Naydenov Grigorov, Professor of Civil and Family (Commercial) Law at "Paisii Hilendarski" University of Plovdiv, External Member of the Scientific Jury

Re: Competition for the academic position of Professor in the scientific specialty "*Civil and Family (Civil and Commercial) Law*", within the field of higher education 3. Social, Economic and Legal Sciences, professional field 3.6. *Law*

1. Information on the Competition

The competition has been announced to meet the staffing requirements of the Faculty of Law at the University of National and World Economy (UNWE), in accordance with a resolution of the Academic Council of UNWE. I am serving as a member of the Scientific Jury for this competition by virtue of Order No. 3133/07.10.2025 issued by the Rector of UNWE. At the first meeting of the Scientific Jury (Minutes No. 72 of 10.10.2025), I was tasked with preparing this opinion.

2. Overview of the Candidate

The sole candidate in the competition is **Assoc. Prof. Dr. Zahari Emilov Tormanov**, of the Faculty of Law at UNWE.

Assoc. Prof. Dr. Tormanov holds a higher education degree in law from the Faculty of Law at Sofia University "St. Kliment Ohridski." He was awarded the educational and scientific degree of Doctor at UNWE on 13 February 2012 in the scientific specialty *Civil and Family Law*, following the successful defence of his dissertation entitled "*Contract for Organised Tourist Travel*". Between 2004 and 2014, he held the positions of Assistant, Senior Assistant, and Chief Assistant at the Faculty of Law at UNWE. Since April 2014, he has held the rank of Associate Professor. In addition, he has been practicing as a lawyer since 1996.

3. Fulfilment of the Requirements for Occupying to the Academic Position of "Professor"

Assoc. Prof. Tormanov fulfils both the **national minimum requirements** for scientific and teaching activity, pursuant to the Annex to Art. 1a, para. 1 of the Regulations for the Implementation of the Act on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria (RIADASRB), in scientific field 3. Social, Economic and Legal Sciences, professional field 3.6. Law, as well as the **additional quantitative and qualitative requirements** of UNWE for occupying to the academic position of Professor.

Fulfilment of the Quantitative Requirements

A. National Minimum Requirements pursuant to Art. 2b of the Act on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria (ADASRB) and Art. 1a, para. 1 of RIADASRB

Indicators – Group A

With a minimum requirement of 50 points, Assoc. Prof. Zahari Tormanov has achieved 50 points for his defended doctoral dissertation in 2011.

Indicators – Group B

With a minimum requirement of 100 points, Assoc. Prof. Tormanov has achieved 100 points for his habilitation monograph *The Monetary Legal Relationship*, Sibi, 2025, ISBN: 978-619226-303-4.

Indicators – Group Γ

With a minimum requirement of 100 points, Assoc. Prof. Tormanov has achieved 120 points under the various indicators within this group.

Indicators – Group Δ

With a minimum requirement of 100 points, Assoc. Prof. Tormanov has achieved 140 points. Even assuming that, with respect to two of the reported citations of his publications (the citing works being from 2013), Assoc. Prof. Tormanov participated in the competition for the academic position of Associate Professor in 2014, he would still exceed the minimum requirement, attaining 120 points.

Indicators – Group E

With a minimum requirement of 100 points, Assoc. Prof. Tormanov has achieved 210 points.

Conclusion

Against the national minimum requirement of 450 points for occupying the academic position of Professor in professional field 3.6. Law, Assoc. Prof. Zahari Tormanov has achieved 620 points.

B. Additional Quantitative Requirements of UNWE pursuant to Art. 2b, para. 5 of ADASRB and Art. 1a, para. 2 of RIADASRB

Indicators – Group Ж

With a minimum requirement of 40 points for professional field 3.6. Law, Assoc. Prof. Tormanov has achieved 80 points.

Indicators – Group 3

With a minimum requirement of 260 points for professional field 3.6. Law, Assoc. Prof. Tormanov has achieved 325 points.

Indicators – Group И

With a minimum requirement of 120 points, Assoc. Prof. Tormanov has achieved 575 points.

Conclusion

Against the additional quantitative requirements of UNWE, set at 420 points, Assoc. Prof. Zahari Tormanov has achieved 980 points.

3.1. Fulfilment of the Qualitative Requirements

3.2.1. The habilitation thesis submitted by Assoc. Prof. Tormanov, *The Monetary Legal Relationship*, presents both scientific and practically applicable results, makes a substantive contribution to the development of legal doctrine in the field of civil and commercial law, and satisfies the statutory requirements for novelty and originality, which are prerequisites for appointment to the academic position of Professor. The originality of the work, as well as the scientific and applied results achieved therein, are evaluated in detail below, in section 5.

3.2.2. Assoc. Prof. Tormanov also fulfils the qualitative requirements of UNWE for occupying the academic position of Professor. Evidence of this is provided by the Chart for the Fulfilment of the Qualitative Requirements submitted by Assoc. Prof. Zahari Tormanov, together with the supporting documentation indicated or attached thereto, which collectively demonstrate the fulfilment of these requirements. Further evidence of Assoc. Prof. Tormanov's compliance with the additional quantitative and qualitative requirements of UNWE is provided by the Conclusion of the Habilitation Council of UNWE, as recorded in item 1 of Minutes No. 10 of the Council meeting held on 7 May 2025.

4. Evaluation of the Teaching and Instructional Activity of Assoc. Prof. Tormanov

Since his appointment to a full-time academic position at the Faculty of Law of UNWE in the 2004/2005 academic year, Assoc. Prof. Zahari Tormanov has engaged in active teaching and instructional activity. His classroom workload has varied across different academic years (as evidenced by Official Note No. УДОК-2103/24.09.2025) and totals 3,384 hours of lectures and 2,648 hours of seminars across various academic disciplines within the Bachelor's and Master's degree programmes. The experience and pedagogical skills accumulated by Assoc. Prof. Tormanov over the years are reflected in the lecture courses he has developed in Contract Law and Commercial Law, as well as in the textbook on Commercial Law he has published (reference: *Chart for Fulfilment of the Quantitative Requirements*, pp. 7, 13).

5. Overview of the Submitted Scientific Works and Publications

The work submitted for the competition, *The Monetary Legal Relationship* (Sofia: Sibi, 2025), represents the first comprehensive monographic study of the monetary legal relationship in Bulgarian legal literature. The monograph comprises 342 pages, including a List of Abbreviations, Introduction, three chapters, Conclusion, and Bibliography. The chapters are subdivided into paragraphs, subparagraphs, and sub-subparagraphs.

Chapter One clarifies the concept and characteristics of the monetary legal relationship, as well as the nature of money as its object. The author delineates the content and specific features of the monetary legal relationship as a type of civil obligation in the

broad sense, and substantiates the original thesis that the monetary legal relationship constitutes a distinct legal institution. The legal norms forming this institution are unified by its subject matter and object (p. 25). Its subject matter is the payment, and its object is a monetary sum (p. 60), which may be either cash or non-cash (by account). The monograph convincingly demonstrates that foreign currency qualifies as money alongside the national currency (p. 73 et seq.). The content of the relationship includes a monetary obligation, i.e., the obligation to pay a sum of money.

Chapter Two examines the grounds for the formation of a monetary legal relationship, both contractual and non-contractual. Several theses are particularly noteworthy: – the critique of the loan for consumption as a real contract, and the conclusion that such a character is no longer justified under contemporary conditions (pp. 90–95); – the assertion that the purpose for which a borrowed sum is used is not an essential element of a bank credit agreement (p. 110 et seq.); – the conclusion that the obligation to pay statutory remunerative interest under Art. 294, para. 1 of the Commerce Act should also cover expenses incurred in contract performance (p. 137); – the view that, in the absence *de lege lata* of a statutory limit for remunerative interest, an agreement stipulating an unreasonably high amount should, exceptionally, be declared null and void as contrary to good morals, taking into account the specifics of the individual contract (p. 151); – the conclusion that a bank guarantee constitutes an abstract transaction even when it includes conditions whose fulfilment must be evidenced by documents submitted by the beneficiary (p. 174).

Chapter Three addresses the performance of the monetary obligation, examining its nature, the party obliged to perform, the party entitled to receive performance, and the time, place, and manner of performance. Several conclusions are of particular scientific and practical significance:

- Contrary to the prevailing view in the doctrine, the monograph convincingly demonstrates that not every payment of a monetary obligation by a third party with a legal interest is bona fide and justified (p. 274 et seq.);
- The author examines the issue arising from art. 69, para. 1 of the Law on Obligations and Contracts (LOC), under which, for obligations without a term, the creditor may demand immediate performance, even if the debtor is not prepared to perform immediately upon request. In this context, a proposal is made to amend art. 69 LOC to provide for a reasonable period for performance by the debtor following receipt of the demand (pp. 307–308);
- Of particular interest for the development of legal science is the analysis of art. 68, item “a” LOC, and the considerations advanced by the author regarding the place of performance of a monetary obligation when neither the contract nor the law determines it. These considerations will undoubtedly prompt scholarly discussion concerning the proposed amendments to the cited provision, as well as to art. 305 of the Commercial Act, in relation to the place of performance of monetary obligations under a commercial transaction (pp. 226–230).

6. Synthesised Evaluation of the Main Scientific and Scientific-Applied Contributions of the Candidate

A number of the conclusions reached in the habilitation thesis, and the *de lege ferenda* proposals derived therefrom, make a substantive contribution to the development of civil law science or possess a scientific and practical character in relation to the interpretation and application of the law. Such contributions include:

1. The substantiation of the consensual nature of the loan agreement and the proposal to amend art. 240, para. 1 LOC;
2. The argument that the amount of statutory remunerative interest should be determined on the basis of the usual interest rate for short-term unsecured bank loans;
3. The conclusion that not every payment of a monetary obligation by a third party with a legal interest is justified, which forms the basis for a proposal to amend art. 73 LOC;
4. The identification of circumstances in which the legislator has regulated interest due as remunerative;
5. The *de lege ferenda* proposal to address the gap in art. 69, para. 1 LOC concerning the performance of monetary obligations without a term, by establishing a requirement for a reasonable period for performance following service of the notice to the debtor;
6. The conclusion that the rule under art. 71, para. 1 LOC concerning the loss of the benefit of the term applies not only when the debtor's insolvency occurs during the course of contract performance, but also when it existed at the time of conclusion of the contract and was unknown to the creditor;
7. The proposal to amend art. 68, item "a" LOC and art. 305 of the Commercial Act regarding the place of performance of a monetary obligation, where such place has not been agreed or otherwise determined by law.

7. Main Critical Remarks and Recommendations

I offer the following principal critical remarks regarding the habilitation thesis:

1. I do not concur with the author's thesis that the monetary legal relationship constitutes a separate legal institution of civil law. The content of such a relationship includes the claim and the obligation to pay a sum of money, which are common elements of numerous private-law relationships—both contractual and non-contractual. Were this thesis to be accepted, it would necessitate the elimination of a number of indisputable yet heterogeneous civil law institutions, such as the contract of sale, lease, leasing, tort, and others, and their inclusion within the extraordinarily broad institution of the monetary legal relationship—an institution that would, in effect, encompass the norms of the entire civil law. I do not find the monetary legal relationship to possess sufficiently specific features to justify its recognition as a separate legal institution. Nor could I accept that a simple monetary legal relationship constitutes a separate legal institution, since it exists independently outside the framework of a complex private-law relationship only in very rare instances.

2. Chapter Two of the habilitation thesis examines the grounds for the formation of a monetary legal relationship. In it, the author provides an exceptionally detailed analysis of almost all such grounds—both contractual and non-contractual—including their characteristics, the rights and obligations arising therefrom, and related aspects. Chapter Two is the largest in volume, comprising 141 pages, which underscores the priority the author assigns to it. I do not find a justified reason for this prioritisation. On the contrary, the subject matter of the thesis suggests that Chapter One should have been given priority, yet it is significantly smaller in volume. The detailed elucidation of the individual grounds for the formation of a monetary legal relationship would be meaningful only if necessary to clarify the specific features of such relationships compared to non-monetary ones, or to complex relationships that incorporate simple monetary relationships. However, very few such grounds exist, most of which are primarily regulated in the Commercial Act. In this context, I consider §§ 6, 7, and 8 of Chapter Two largely superfluous, particularly as they repeat a number of considerations already set out in the monograph..

3. The author correctly observes that remunerative interest is not a ground for, but a consequence of, the formation of a monetary legal relationship. For this reason, I do not consider it appropriate to dedicate a separate paragraph to it within Chapter Two of the habilitation thesis. Since remunerative interest arises only from some of the grounds from which monetary legal relationships originate, it could be addressed within a separate paragraph in Chapter Two that summarises the grounds from which it may arise. Given that the obligation to pay remunerative interest constitutes a significant specific feature of the content of the monetary legal relationship in certain cases, I consider it more appropriate for these issues to be discussed in Chapter One of the habilitation thesis—either in § 2 or within a separate paragraph.

4. In § 5.1 of Chapter Two, the bank guarantee is examined as a ground for the formation of a monetary guarantee legal relationship. The relationship and the bank's obligation under it, although conditional, arise upon the issuance of the bank guarantee (p. 170). From the analysis in this paragraph, it is not clear when the bank guarantee is considered issued—whether upon its formalisation as a document or upon delivery of the document to the beneficiary. The author does not define the bank guarantee as a real contract, which raises an unanswered question: what is the significance of its delivery to the beneficiary—does it serve merely as evidence, or is the delivery of the bank guarantee an element of the factual composition necessary for the formation of the guarantee legal relationship?

5. On pages 186 and 187, the author examines the bill of exchange as a ground for the formation of monetary obligations. In several instances, there is insufficient distinction between the bill of exchange in its capacity as a negotiable instrument and as a transaction. The same inaccuracy is observed with respect to the promissory note (p. 190). Only when considered as a transaction is the bill of exchange a ground for the formation of a monetary obligation. As a transaction (and not as a negotiable instrument, as the author asserts), it constitutes an order or declaration of intent by the drawer to the drawee to pay; as a negotiable instrument, it is a document embodying a monetary claim. From the bill of exchange as a transaction (and not as a constitutive negotiable instrument) an unconditional monetary obligation arises. In fact, the author correctly notes this distinction on p. 178.

6. The *de lege ferenda* proposal to amend art. 68, item “a” LOC regarding the place of performance of a monetary obligation , where there is no agreement or statutory

provision determining it, is unconvincing. It is undisputed that, *de lege lata*, the term “domicile” (местожителство) used in the provision is not a legal term, which creates difficulties in interpretation and application. The author, however, proposes replacing this term with “residence” (местоживееие) of the creditor, which likewise is undefined legally. The proposed *de lege ferenda* amendment of art. 68, item “a” LOC would only be appropriate if the author had provided a clear definition of the term “residence”. I support the proposal in so far as it provides that payment should be made at the creditor’s location at the time the obligation arises. However, the proposal should explicitly state (similarly to the proposed amendment of art. 305 of the Commercial Act) that this place of performance applies only to cash payments.

Similarly unconvincing is the *de lege ferenda* proposal to amend art. 305 of the Commercial Act regarding the place of performance of monetary obligations under commercial transactions. The place of business of the trader is often difficult to establish, which would create challenges in interpreting and applying the proposed amendment. Moreover, employees at the place of business of the creditor (typically a trader), even managerial staff, are generally not authorised to receive payments on behalf of the trader. Such authority rests only with the persons representing the trader, typically located at trader’s registered office. The registered office (including the address of management) is clearly defined and readily ascertainable through its registration in the Commercial Register, unlike the place of business. For this reason, it is more appropriate to designate the the creditor’s registered office as the place of performance.

Conclusion

The critical remarks outlined above do not diminish the merits of the habilitation thesis, to which I give a high scientific evaluation.

The documents and materials submitted for participation in the competition for the academic position of Professor unequivocally demonstrate that Assoc. Prof. Zahari Tormanov fulfils the requirements of the ADASRB, the RIADASRB, and the internal regulations of the UNWE for occupying to the academic position of Professor. The candidate has submitted a sufficient number of scientific works published after those used for the award of the educational and scientific degree of Doctor, as well as those submitted for the acquisition of the academic position of Associate Professor. The habilitation thesis submitted for the present competition, *The Monetary Legal Relationship*, does not replicate the topic of the doctoral dissertation nor that of the previous habilitation thesis, *Termination of the Contract*, submitted for the academic position of Associate Professor. The candidate’s works contain a number of original scientific results of a contributory character. The theoretical developments therein also have practical applicability, with some directly oriented towards teaching activities with students. The scientific and teaching qualifications of Assoc. Prof. Tormanov are well established and indisputable. The results he has achieved in teaching and research activity meet the requirements of art. 29, para. 1 ADASRB and art. 60, para. 1 RIADASRB, as well as the additional minimum quantitative and qualitative requirements of UNWE for occupying to the academic position of Professor.

In view of the foregoing, I propose that the Scientific Jury prepare a report to the Faculty Council of the Faculty of Law at UNWE, recommending that the Council elect Assoc. Prof. Dr. Zahari Emilov Tormanov to the academic position of Professor in the

scientific specialty Civil and Family Law (Civil and Commercial Law), within the field of higher education 3. Social, Economic and Legal Sciences, professional field 3.6. Law.

8 November 2025

Sofia

Signature: